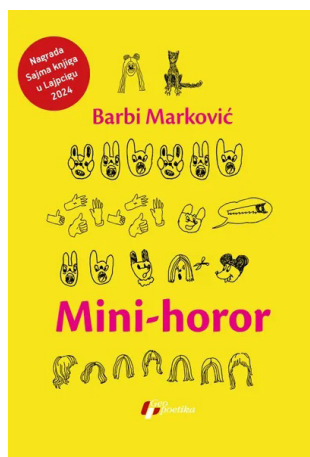

NOĆU SE LAKŠE UMIRE NEGO DANJU

(Barbi Marković: *Mini-horor*, prevela s nemačkog Tijana Tropin, Geopoetika, Beograd, 2026)

Premda se neretko posmatra kao trivijalna i manje vredna od tzv. mejnstrim produkcije, žanrovska književnost poseduje prijemчивost koja nedvosmisleno privlači ogroman broj čitalaca. Uz to, ona se neretko kritički odnosi prema neposrednoj stvarnosti, bilo da govorimo o savremenim autorima ili stvaraocima ranijih epoha, koristeći autentične obrasce i okvire, od fantastike i naučne fantastike do horora i kriminalističke literature. Koristeći distancu koju pružaju žanrovske konvencije, ova vrsta pisanja može da istakne društvene probleme, kolektivne strahove i specifičnosti savremenog trenutka, dovodeći do utiska koji ne nastaje kod produkcije glavnog toka. Ova književnost istovremeno govori o sadašnjosti i alternativnim svetovima koje prikazuje, zbog čega je ona važan oblik dru-

štvene i kulturne kritike, a o tom potonjem aspektu žanrovske književnosti Barbi Marković piše u zbirci kratkih priča *Mini-horor*, višeslojnom delu koje preispituje granice forme i žanra, dokazujući da tačno definisane granice i ne postoje.

Pre svega, najjasniji čitalački utisak formira se upravo usled okvira koji autorka postavlja i koji se ponavlja u skoro svakoj od ovde sabranih tridesetak priča – u pitanju su kratki isecci svakodnevice mlađeg para koji obično polaze iz realističnog miljea i postepeno prelaze u domen fantastičnog, nadrealnog i, kako se nagoveštava iz naslova zbirke, horora. Osnovna postavka zasniva se, dakle, na obimu priča – one u najvećem broju slučajeva zauzimaju nekoliko stranica ili manje – koje na ograničenom prostoru pokušavaju da ostvare zaokružen utisak. Taj postupak zahteva autorske intervencije i postepeni proces sažimanja teksta dok se ne dođe do suštine. Ovakve priče postigle su uspeh kod čitalaca, kritičara i žirija relevantnih nagrada (takav je primer zbirka *Hangar za snove* Darka Tuševljakovića, nagrađena Andrićevom nagradom), a posebno je zanimljivo videti kako one nastaju i u drugim nacionalnim književnostima. Zbirka Barbi Marković nagrađena je na Sajmu knjiga u Lajpcigu i pre no što je – u prevodu Tijane Tropin – došla do naših čitalaca, i stoga postoji mogućnost da će upravo ovo izdanje podstaći i druge pisce da se okrenu najkraćim proznim formama, kao i druge izdavače da se odluče na publikaciju ovakvih žanrovsko-formalnih poduhvata.

Naime, horor književnost ne govori o natprirodnim pojavama, već o stvarnosti u kojoj se dešavaju neočekivane situacije, te neobjašnjive sile u ovim delima predstavljaju metafore kolektivnih strahova, alternative određenim istorijskim trenucima i personi-

fikacije svega što društvo potiskuje ili odbija da prizna sebi i o sebi. U slučaju zbirke *Mini-horor*, tematska srž uviđa se u hororu novog veka i savremenog života – situacije koje se tiču naših poslovnih obaveza, gubitka stalnih prihoda, ophođenja s kolegama, partnerskih veza, porodičnih odnosa, emigracije, asimilacije u novo društvo, privikavanja na novi jezik i svih drugih užasa s kojima se srećemo iz dana u dan. Barbi Marković sve te užase uspeva da prvo uspešno identifikuje i osvesti, a potom pronalazi adekvatan model kojim može da ih dočara u zacrtanom žanrovsko-prostornom okviru. Tako njeni užasi dobijaju lice rođaka-ljudoždera, porodice ubica, nadrealnih prikaza najbližih prijatelja ili kolega, ali i nasumičnih ljudi koji se sreću na ulici, u prodavnici, u parku, na odmoru, poslovnom sastanku ili izletu – ukratko, tokom bilo kojih uobičajenih aktivnosti. Upravo se razdor između svakodnevnih situacija u kojima se junaci nalaze i utiska koji na njih ostavlja okolina nameće kao osnovna atmosfera ovih priča. To je atmosfera nelagode, anksioznosti, srama, neprijatnosti i straha čiji intenzitet ide od blagog do parališućeg, što se nagoveštava i u samom naslovu zbirke.

Ove priče su mahom obojene ironijom, hiperbolom, karikaturom i groteskom, ali i humorom koji dodatno ističe njihovu bizarnost (priča „Odsedeti”: „Nema izlaza. Mini mora da odvede babu do njene sobe, i to joj oduzme toliko psihičke snage da posle toga ode pravo na spavanje. Mini više ne mora u toalet. Zajebi.”). Neke od njih koriste elemente fantastike i naučne fantastike, od uvodne, „Rođaka Dženifer” – gde se kao antagonist javlja devojka koja je „mesožderno čudovište” koje je „već na desetine ljudi... konzumirala” – preko priča „Mini živa sahranjena” u kojoj glavnu junakinju njena vlastita porodica živu zakopava u grob i „Snažno mi” gde se dočarava idilična zajednica u austrijskoj provinciji koja je tek „blago” pomerena iz sfere prividnog realizma – „Mini odmerava žene. Kad jedna od njih izgubi prst u testu i odmah od tog testa umesi novi, Mini skupi oči. [...] Sve se uklapa. U početku nije mislila ništa o tome kad je zaista videla kako je jedna od žena zalepila komadić testa sebi na bok i poravnala ga dok testo nije postalo nevidljivo i stopilo joj (se?) s kožom.” Ovaj utisak se pojačava u pričama „Susedna kuća”, koja kao da je deo serije *Čudnije stvari* jer se u njoj javlja paralelni svet na samo korak od junaka, „Zver”, u kojoj Mini podseća na stripskog, filmskog ili televizijskog heroja koji manipuliše svima oko sebe, i „Timski izlet do Sunčanog boga”, u kojoj protagonista u fabrici začina zatiče kriminalni milje na granici nadrealnog: „Ljudi u uniformi, u cipelama Valdfirler marke, drže druge, gole ljude u kavezima. Vazduh je ekstremno suv. [...] Saradnici u uniformi, koliko Miki shvata, vrše neki obred oko jednog kipa Sunčanog boga, a unaokolo su zatvorenici, u kavezima na kojima su različiti nazivi začina.” U nekim pričama junaci se sukobljavaju s birokratijom, državnim aparatom, neljubaznim službenicima i prodavnicama u kojima kupuju proizvode koji još nisu proizvedeni, a opravdanja koja se nude za ovakve zaplete su jednako bizarna, humoristična i apsurdna kao i njihove postavke. Tako u priči kritički intoniranog naslova „Kasno u kapitalizmu” popularni lanac prodavnica nudi nespretno pojašnjenje misterioznog nesporazuma – „Mini i Miki kasnije pokušaju da saznaju više tako što odu u Ikeu i direktno pitaju. Zaposleni kaže: ‘Razumem vašu frustraciju, ali ne znam zašto isporuka nije uspela. Ova firma je prevelika. Niko ne zna tačno kako funkcioniše.’” – a ovakvo rezonovanje nije tipično samo za ostale priče

ove zbirke, već i za svet u kom danas živimo. Čak su i narativi kojima na prvi pogled dominira spokoj prožeti ironijom (priča „Mini živa sahranjena” tako počinje idealizovanim prikazom sunčanog Beograda u kom junaci uživaju svaki na svoj način, „Miki, jer je za njega ovde sve novo i egzotično, Mini, jer zbog Mikija stiže izvesnu distancu prema svom rodnom mestu”, dok se priča „Snažno mi” završava tako što Mini poželi da se pridruži ženama koje manipulišu testom, te obećava sebi da će iduće godine „pokušati da nabavi povlasticu za žičaru za lokalce”), a njihovi završeci nas upućuju na utisak da je nemoguće pobeći od gubitka, bio on simboličkog ili konkretnog tipa (kao u priči „Gili-gili monstrum”: „Dok je Mini bila daleko od smrti, njene cimerke su bile tik do nje, jednom nogom u grobu, već otpisane. Noću se lakše umire nego danju. A za vreme bolničke noći ponekad je teže preživeti nego umreti, jer vas niko ne gleda. Bolovi i strahovi svih osoba koje tu leže potpuno se rasplinu i pomešaju.”). Otud horori koji se na sve strane sreću u ovoj zbirci nisu „mini” ni u kom smislu, već potpuno jasni i nedvosmisleni.

Naime, svim pričama figurira isti par junaka, Miki i Mini, Austrijanac iz štajerske oblasti i spisateljica iz Beograda koja posmatra Beč u isto vreme iznutra i spolja, udvojenom perspektivom koju, zajedno s idejom da se nadimak koristi umesto imena, deli s autorkom. Ovaj pomalo netipični par skreće pažnju svojim poreklom, zanimanjima i klasnim određenjima – ali ne i svojim imenima jer se umesto njih koriste nadimci kojima se izbegava stereotipno imenovanje junaka i konteksta iz kog dolaze – dok njihov spoj danas više nije neprirodan i nepoznat širem auditorijumu, i lako je pretpostaviti da svako od nas ima iskustva s pojedincima koji su promenili mesto boravka, posao i društveni stalež. Ovi junaci mogu da se posmatraju i kao moderni *everyman*, tipske figure koje predstavljaju populaciju našeg vremena i čiji je univerzalni karakter poznat svima, a Barbi Marković koristi njihov spoj da istakne kako danas izgleda horor srednje klase predstavljen u tek nekoliko osnovnih crta i situacija. Ograničenje na nivou likova i usmeravanje na samo dvoje protagonista pomaže joj da dodatno opiše njihove lične probleme, stav prema okolini i unutrašnji svet, ali i da asocijativno poveže zasebne zapise.

Time se dolazi do još jedne ključne odlike ove zbirke – njene fragmentarne i konceptualne prirode. Nakon što je, dakle, definisala dominantnu formu u čijim okvirima piše i žanr čije postulate koristi, autorka traži način da poveže sve priče u koherentnu celinu, te nakon predstavljanja toga šta i koliko piše, pokazuje i kako to čini. Ovde joj u pomoć priskabe koncept poznat iz niza popularnih zabavnih formata, uključujući podcast, skeč, televizijsku seriju, video-igre i, pre svih, stripsku umetnost, a to je koncept ponavljanja i novog početka. Svaki zapis osvetljava iste junake u različitim prilikama, a među svim pričama se uočava mali broj intertekstualnih veza, te svaka predstavlja novi početak i kraj. Bizarne situacije ne utiču na junake i njihov unutrašnji rast i razvoj, a iako se nemali broj priča okončava njihovom smrću, neizlečivom bolešću ili nesrećnim događajem, to ne utiče na njihovo pojavljivanje u drugim pričama. Stoga likovi uvek počinju sve iz početka i dobijaju priliku da iznova utiču na svoju sudbinu, bez ikakvih posledica i podsećanja na to šta im se dogodilo u prethodnim pričama. Ova postavka naše čitaoce može da podseti na *Mikijev almanah*, popularni format iz osamdesetih godina prošlog veka, dok bi stranu publiku i novije generacije mogla da asocira na savremene stripove

i igrane formate u kojima kontinuitet ne postoji, već svaka epizoda gradi samostalan svet oko sebe. Uz to, autorka koristi vremenske odrednice iz sveta stripa („*Idućeg dana...*”, „*Kasnije...*”, „*Iznenada...*”, itd.) i naglašava određene reči ili fraze kao u toj umetnosti (priča „Penzija”: „ako nisam živ, ako sam crkao i sahranjen i poživši [...] neka mi MOLIM VAS neko objasni ZAŠTO i dalje radim puno radno vreme?”), čime se pojačava utisak njenog poigravanja i izvrtanja konvencija svih pomenutih formi i žanrova.

Ovakva konceptualna zbirka zahteva angažovanost čitalaca koji moraju da se u potpunosti posvete tekstu da bi ga razumeli, što može da bude prilično izazovno u slabijim pričama („Ada Bojana”, „Red” ili „Krastavac-avion”, između ostalih). Takođe nije do kraja objašnjeno publikovanje dve dodatne priče koje su označene kao „Bonus materijal” i koje su napisali autori čiji se identitet ne precizira, Mercedes Kornberger i Tomas Brandšteter – ove priče tek marginalno podsećaju na ostale zapise ove zbirke, ali nisu u potpunosti realizovane u njihovom ključu, te ova odluka deluje nejasno i neobično. Ipak, Barbi Marković završava zbirku *Mini-horor* još jednim „dodatnim” materijalom, „Još 105 mogućih horora s Mini i Mikijem”, svojevrsnom zbirkom u zbirci u kojoj još više redukuje izraz i svodi ga na nekoliko rečenica po priči, što dovodi do još bizarnijeg i duhovitijeg efekta. Neke od ovih priča imaju potencijal za dodatna proširenja („Svi kapiraju sve, samo Mini baš ništa.”), dok su druge već zaokružene u datom obliku („Za vreme jedne konferencije na Zumu, Mini želi nešto da kaže, ali kad dođe na red, zagrcne se od uzbuđenja, njena bombonica protiv kašlja zapuši joj disajne puteve i ona umre pred očima svojih kolega/koleginica.”) i upečatljivo finiširaju ovo izdanje, popravljajući čitalački utisak i otvarajući prostor za slične formalno-žanrovske eksperimente u budućnosti.